

K2 – raziskovanja in alpinistični začetki

✍ Marjeta Keršič – Svetel 📷 Zvonko Požgaj

K2 je s svojimi 8611m druga najvišja gora na svetu. Domačini mogočni osemtisočak imenujejo Čogori - »Kralj gora«. Suhoparno ime K2 gora dolguje britanskemu polkovniku T.G. Montgomeryju, ki jo je prvi opisal leta 1856. Očitno se mož ni kaj dosti zanimal za to, kako svoje gore poimenujejo domačini in jih je označil preprosto s številkami - po vrstnem redu opazovanja, pri čemer črka K pomeni, da gre za gore v pogorju Karakorum.

1860 je območje ledenika Baltoro podrobno raziskal britanski vojaški topograf Henry Haversham Godwin-Austen. K2 so Britanci po njem uradno preimenovali v Mount Godwin-Austen, vendar se ime za goro ni prijelo (se pa pojavlja na britanskih zemljevidih), pač pa se dandanes tako imenuje ledenik ob njenem vznožju.

Severno stran Čogorija je prvi videl britanski raziskovalec Sir Francis Younghusband na svoji odpravi čez sedlo Muztagh leta 1887. Gori se je približal po dolinah rek Yarkand in Shag-skam in je bil vzhičen nad njeno mogočnostjo: »To je neverjetna gora, videti je skoraj popolna

piramida z neznanskimi strminami, ki se dvigujejo visoko v oblake!« je zapisal v svoj dnevnik. Na kitajski strani so doline pod Čogorijem precej nižje kot na pakistanski, tako da je gora videti s severa še višja. Še danes je severno vznožje gore v kitajski provinci Xingjang zelo malo obiskano, saj je bilo območje še pred nekaj leti nedostopno za zahodnjake.

1902 je šestčlansko odpravo Švicarjev, Avstrijev in Britancev na Baltoro vodil Oscar Eckenstein - da, prav tisti, ki je bistveno prispeval k razvoju modernih derez in cepina. Prvi so prečkali 67 km dolgi ledenik in se utaborili ob vznožju K2. Raziskovali so možnosti vzpona najprej po jugovzhodnem, nato pa še po severovzhodnem grebenu in naposled dosegli višino okoli 6600m. Z opremo, ki so jo imeli na voljo, je bil že to dober dosežek - v tistih časih se ni nikomur niti sanjalo, kaj pravzaprav pomeni plezanje na več kot osem tisoč metrov visoko goro - sploh pa še goro s takimi podnebnimi in vrmenskimi razmerami, kakršne so značilne za K2. (Odprave se je udeležil tudi Aleister Crowley, ki je kasneje postal najznamenitejši evropski okultist prve polovice 20. stoletja. Dogaňanje na odpravi je zelo zanimivo opisal, še zla-

Nosači na džipih

K2 s Concordie

sti psihološke učinke dolgotrajnega bivanja na odpravi in na višini.

Italijani prvič pod K2

Leta 1909 se je začelo italijansko raziskovanje druge najvišje gore na svetu. Veliko raziskovalno odpravo na Baltoro je vodil Luigi Amedeo di Savoia, vojvoda Abruzzi (1873-1933). Ne le, da je bil vojvoda odličen alpinist, ki je imel za seboj že celo vrsto imenitnih vzponov v Alpah, bil je tudi vsestranski raziskovalec in eden tistih pustolovcev, ki so na prelomu 19. in 20. stoletja bistveno prispevali k odkrivanju zadnjih skrivnosti našega planeta. Čeprav po letih še mlad, je imel že bogate izkušnje z odprav v polarne in tropske kraje. Med drugim je njegova odprava leta 1897 osvojila vrh Mount St. Elias na Aljaski - takrat je odpravo spremljal fotograf Vittorio Sella, ki je postal stalni spremljevalec vojvodovih raziskovalnih podvigov - in leta 1906 se je povzpел na vse glavne vrhove Ruwenzorija. Odprava je krenila na pot 26. marca 1909 iz Marseillea, štela je 12 članov, od katerih je bilo kar sedem gorskih vodnikov iz Courmayeurja. Izkricali so se v Bombay, potovanje nadaljevali z

vlakom v Ravalpindi in naprej v Kašmir, od tam pa se je začelo 25 dnevno pešačenje v Askole. V tej zadnji vasi na poti pod K2 se je prava odprava pravzaprav šele zares začela - naprej so se podali v spremstvu 360 nosačev z goro opreme. Utaborili so se pod jugovzhodnim grebenom in si več kot mesec dni prizadevali napredovati navzgor, vendar niso mogli više od 6000 m. Trideset let kasneje so ameriški alpinisti v snegu in ledu Abruzzijevega grebena odkrili stare lesene zaboje, v katerih so leta 1909 prenašali na goro hrano in potrebščine... Abruzzi se je zatem lotil bližnje Čogolise in s tovariši dosegel višino 7500m - takrat absolutni višinski rekord in vsega občudovanja vredno dejanje, če pomislimo na tedanjo opremo! (Njihov šotor in višinske obleke si je mogoče ogledati v Italijanskem narodnem muzeju gornišstva v Torinu. Marsikdo bi danes s tako opremo obupal celo na zimskem Triglavu!) Odnehali so le dobrih 150 m pod vrhom. Zasluga Abruzzijeve odprave iz 1909 je bila tudi, da je K2 postal svetovni javnosti splošno znan in to predvsem zaradi izjemnih fotografij Vittoria Selle. Te še dandanes veljajo za ene najlepših fotografij gora vseh časov! Sella je o odpravi posnel tudi film, ki je občinstvu v kinema-

Težavna stopnja v Abruzzijevem grebenu

tografih po svetu pričaral dogajanje na veliki odpravi na osemtisočak in ga štejemo med pomembne začetke alpinističnega filma. Rodila se je ikonografija »odpravarskih filmov«: kadri otovorjenih nosačev, ki v koloni hodijo proti gori, lesketajoči ledeniki, kvišku zazrti obrazi alpinistov... Vse to je do danes ostalo zasidrano v zavesti javnosti kot podobe alpinističnih odprav na najvišje vrhove.

Znanstveniki in Američani

V naslednjih letih in celo desetletjih so območje K2 obiskovali predvsem znanstveniki in raziskovalci, med njimi mnogi italijanski učenjaki. Leta 1929 so Italijani spet organizirali veliko odpravo na območje K2, ki jo je vodil Aimone di Savoia, vojvoda Spoletta, nečak vojvode

Abruzzija. Odprava je bila sestavljena iz učenjakov in alpinistov, cilj pa dvojen: znanstvene raziskave in po možnosti vzpon na vrh K2. Med člani odprave je bil tudi mlad, obetaven geolog in geograf Ardito Desio. Odprava ni imela posebnih alpinističnih dosežkov, zato pa zelo temeljita geografska in geološka spoznanja, poleg tega so svet obkrožile njihove fotografije severnega pobočja K2.

Po dolgem obdobju premora so odpravo za najresnejšim namenom osvojiti vrh K2 leta 1938 organizirali Američani. Vodja je bil Charles Houston - mož, ki je bil prvopristopnik na Nanda Devi. Odprava je bila precej drugačna od predhodnih: pet prekaljenih alpinistov, devet Šerp z bogatimi himalajskimi izkušnjami in le najnujnejša oprema ... Lahko bi rekli, da je šlo za zelo »moderno« odpravo! Gore so se lotili po Abruzzijevem grebenu. Sredi julija 1938 so 7500 m visoko postavili zadnje višinsko taborišče. Houston in Paul Kiesow Petzoldt sta 21. julija 1938 dosegla višino 7925 m - prvič je postal vrh K2 zares realno dosegljiv! Čeprav je bilo vreme lepo, sta se moža odločila za sestop. Toda odprava je prinesla spoznanje, da K2 ni nepremagljiva gora.

1939 se je K2 lotila nova ameriška odprava, tokrat pod vodstvom izvrstnega ameriškega alpinista nemškega rodu Fritza Wiessnerja. Odprava je imela s seboj izjemnega svetovalca Šerpo Pasanga Kikulija, ki je bil že na Houstonovi odpravi. Z Wiessnerjem sta dosegla višino 8380 m in sta imela vrh tako rekoč že pred seboj, potem pa sta zaradi Pasangove slabosti sestopila. Ameriški poskus vzpona na K2 leta 1939 se je končal s popolno katastrofo: na gori so umrli štirje možje (Američan Dudley Wolfe, Šerpe Pasang Kikuli, Pasang Kitar in Pintso), za kar je ameriška in britanska javnost neusmiljeno krivila Wiessnerja, gore pa se je prijel vzdevek »morilska«.

Druga svetovna vojna je alpinistične poskuse na K2 za nekaj časa povsem ustavila. Prvi, ki so dobili po vojni od pakistanske vlade dovoljenje za vzpon, so bili spet Američani. V odpravi je bil ponovno Charles Houston, zdravnik specialist za višinsko medicino. To pot Američani niso mogli pripeljati v Pakistan nepalskih Šerp, ampak so za višinske nosače najeli domačine.

Proti vrhu K2

Vnovični poskus Američanov s katastrofalnim koncem

Na prvi dan avgusta 1953 je bilo vseh osem ameriških alpinistov v najvišjem taboru na višini 7750 m in položaj je bil videti nadvse obetaven. V resnici pa se je sprevrgel v pravo moro! Na gori se je razdivjal grozovit vihar, ki ni in ni ponehal. Alpinisti so bili tako rekoč ujeti v taboru in niso mogli nikamor. Po štirih dneh so se začele kazati usodne posledice dolgotrajnega bivanja na višini: Gilkey je dobil trombozo na nogi, kasneje pa še pljučni edem. Možje so bili deset dni ujeti v najvišjem taboru in postalo je jasno, da bo njihov tovariš umrl, če ne sestopijo. Pošle so jim vse zaloge, znaki ozeblin in višinske bolezni so se začeli kazati tudi pri drugih. Začel se je grozovit boj za življenje. V obupnih razmerah so začeli sestopati. Pet alpinistov je zdrsnilo po pobočju, vendar so nesrečo preživeli brez poškodb. Med bivakiranjem je plaz odnesel šotor, v katerem je bil onemogli Gilkey ... Sedem preživelih, ki so se z zadnjimi močmi opotekli do baze, je s svojimi opisi dogajanja na gori le še utrdilo prepričanje, da je K2 res skrajno nevarna gora.

Dovoljenje za vzpon 1954 dobi Ardito Desio

Med tem, ko je bila na K2 ameriška odprava s tako travmatičnim koncem, je pakistanska vlada odobrila dovoljenje za vzpon na goro tudi italijanski odpravi pod vodstvom dr. Ardita Desia. Desio se je z mislijo na novo odpravo na K2 resno ukvarjal že vse od leta 1946. Zaprošil je za dovoljenje za leto 1953, a so ga Pakistanci dodelili Hudsonovi odpravi. Kakor hitro so imeli Italijani dovoljenje za vzpon za leto 1954, se je Desio lotil ogleda območja, kjer je bil že leta 1929. Na ogledno odpravo septembra 1953 je šel z njim Riccardo Cassin.

Dr. Desio kot nesporni vodja bodoče odprave se je po vrnitvi v Italijo nemudoma lotil priprav z znanstveno natančnostjo in metodičnostjo ter vojaško organizacijo in disciplino. Veliko presenečenje za mnoge je bilo, da je bil na podlagi zdravniških izvidov iz moštva odprave izključen Cassin, ki bi moral biti operativni alpinistični vodja.

Italijanska odprava na K2 1954 je že od vsega začetka doživljala ogromno medijsko podporo. Bila je italijanski nacionalni projekt. Da bi

lahko razumeli splošno navdušenje javnosti za Desijev podvig, je treba upoštevati tedanje okoliščine: druga svetovna vojna se je šele pred kratkim končala; mnogi so se s težavo prebijali skozi težke gospodarske okoliščine; K2 je veljal za »Italijanski osem-tisočak« in po navdušenju, ki ga je v svetovni javnosti povzročila osvojitve Everesta leto poprej, so Italijani potrebovali svoje junake Himalaje.

Konec aprila 1954 je italijanska odprava prispela v Karači. Poleg vodje odprave Desia še deset odličnih italijanskih alpinistov, štirje znanstveniki in filmski snemalec in režiser Mario Fantin. S seboj so imeli 400 zavojev tovora (skupno 13 ton!), na Baltoru pa so potrebovali za pomoč kar 700 ljudi. 19. maja so postavili bazični tabor. Začelo se je čakanje na lepo vreme - toda iz tedna v teden so v Karakorumu divjali viharji in snežni meteži. Šele v drugi polovici julija se je vzpon zares začel. In že se je zgodila nesreča: Maria Puchoz, gorski vodnik iz Courmayeurja, je v taboru II umrl zaradi pljučnice. Toda vzpon se je nadaljeval po načrtu.

Najpomembnejši dogodki so si sledili 30. in 31. julija. Še dandanes, po petdesetih letih, ni povsem pojasnjeno, kaj se je na K2 v teh dveh dneh zares dogajalo. Vsekakor sta 30. julija Achille Compagnoni in Lino Lacedelli začela iz tabora VIII (7740 m) vzpon proti taboru IX, najvišjemu na gori. Walter Bonatti in domačin, Hunza Mahdi, pa sta sestopila v tabor VII, si naložila dva kompleta s kisikom in hrano ter se nato odpravila s to dragoceno opremo proti taboru IX. Preden sta cilj dosegla, ju je zajela noč. Na veliko presenečenje Bonattija na točki, ki so jo določili za najvišji tabor, Lacedellija in Compagnonija ni bilo - sta pa od neke daleč kričala

Otroci pod
 K2 morajo
 že trdo delati

Bonattiju in Mahdiju, naj odložita opremo in takoj sestopita. Toda vreme je bilo skrajno slabo, pihal je močan veter, v temi pa Bonatti ni hotel tvegati sestopa po zahtevnem svetu in z Mahdijem sta noč prebivakirala v snegu na višini 8100 m. Zjutraj sta kisikove aparate in hrano pustila, kjer sta bivakirala in začela sestopati. A ne skupaj: v tabor VIII je prišel Hunza Mahdi precej pred Bonattijem - hudo pomrznjen. Kasneje je izgubil vse prste.

Lacedelli in Compagnoni pa sta 31. julija zjutraj začela vzpon proti vrhu. Našla sta dihal-

Arhiv CAI

ne aparate, ki sta jih prinesla Bonatti in Mahdi. Oba še danes trdita, da je kisika zmanjkalo precej pod vrhom, čeprav bi vsekakor moral zadoščati za vzpon na vrh. Še bolj čudno pa je, da nerabnih (a zelo težkih!) kisikovih naprav, ki niso več delovale, nista odvrгла, ampak sta se z njimi na hrbtu povzpela na vrh (in sta z njimi na vrhu tudi fotografirana). Na vrhu sta razvila zastavo, se fotografirala in posnela nekaj dragocenih filmskih kadrov - brez rokavic, zaradi česar je dobil Lacedelli hude ozeblin po rokah. K2, druga najvišja gora na svetu, je bil osvojen. Postal je »Italijanski osem-tisočak za vse čase«.

Desio je šele ob povratku v Italijo objavil, kdo sta bila alpinista na vrhu K2. Ves čas odprave je dosledno zagovarjal tezo, da noben posameznik ni pomemben, ampak je pomemben dosežek vseh. Achille Compagnoni in Lino Lacedelli sta postala italijanska narodna junaka. O tem, da jima je pot na vrh pravzaprav odprl Bonatti s pomočjo Mahdija, se sploh ni govorilo. Še več: nekaj let po odpravi so Bonattija zaradi njegove verzije dogodkov, ki se precej razlikuje od uradne zgodbe, označili za lažnivca. Sledila je pravda na sodišču, pojasnjevanje, dokazovanje ... Marsikaj ostaja uganka še danes. Zakaj se Lacedelli in Compagnini nista utaborila na dogovorjenem kraju za tabor IX? Sta hotela Bonat-

tiju s tem preprečiti, da bi ostal čez noč na višini 8100 m in morda tudi sam poskušal vzpon na vrh? Zakaj trdita, da so bile kisikove jeklenke napol prazne, ker sta Bonatti in Mahdi ponoči porabila dragoceni kisik, namesto da bi že zvečer sestopila - in zakaj sta prazne jeklenke tovorila na vrh K2, kjer sta celo fotografirana z dihalnima maskama na obrazih? Zakaj je Hunza Mahdi sestopal sam, Bonatti pa šele precej za njim? Zakaj je Desio leta in leta skrival resnico o vzponu na vrh in zakaj so Bonattiju odrekli zasluge za uspeh odprave?

Italijanska alpinistična zveza CAI je spomladi letos objavila 38 strani dolgo uradno poročilo o »Primeru K2 1954«. Prvič po petdesetih letih so Bonattiju izrekli uradno priznanje - toda Compagnoni in Lacedelli vztrajata pri svoji prvotni zgodbi in številni dvomi in vprašanja ostajajo ... ○

